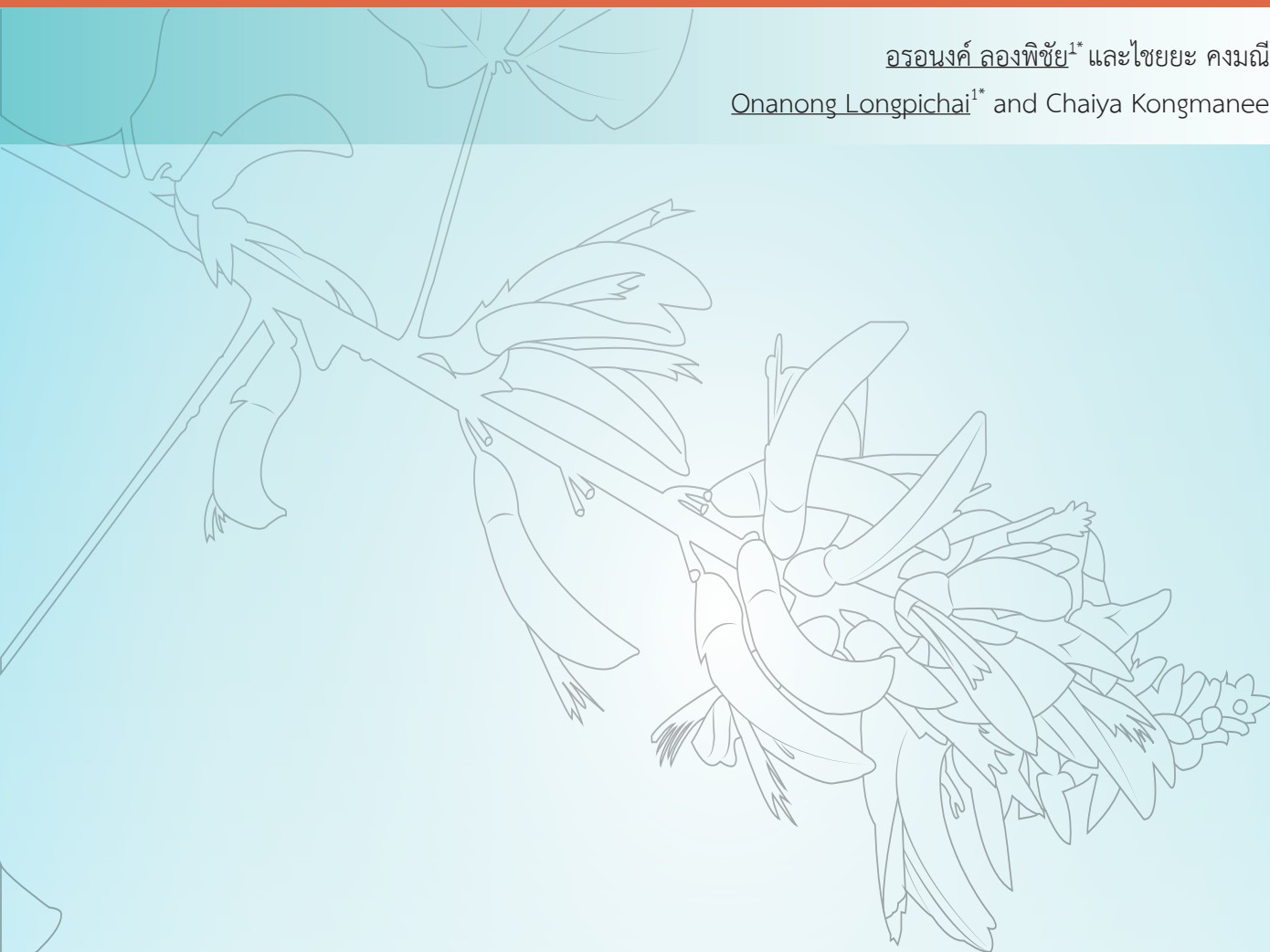

การรับรู้ความไตรภกรสวนยางในภาคใต้ของประเทศไทย

Rubber Farmers' Risk Perception in Southern Thailand

อรอนงค์ ลองพิชัย^{1*} และไชยยะ คงมณี²

Onanong Longpichai^{1*} and Chaiya Kongmanee²

¹ ผศ.ดร., สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ สงขลา 90112

² อ.ดร., สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ สงขลา 90112

¹ Asst. Prof. Dr., Agricultural Economics, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Hatyai, Songkhla, 90112

² Lecturer, Dr., Agricultural Economics, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Hatyai, Songkhla, 90112

* Corresponding author: Tel. 074282475, E-mail address: onanong.l@psu.ac.th, onanong.l2522@gmail.com

(Received: November 22, 2018; Revised: January 25, 2019; Accepted: February 5, 2019)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดแบ่งประเภทครัวเรือนเกษตรกรสวนยาง ศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางแต่ละประเภท และวิเคราะห์ประเภทแหล่งกำเนิดความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยาง โดยการเก็บข้อมูลเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรถูกจัดแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ฟาร์มสวนยางขนาดเล็ก ฟาร์มธุรกิจสวนยางขนาดกลาง ฟาร์มเจ้าของที่ดินสวนยางขนาดเล็ก ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กมาก และฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีระบบเกษตรหลากหลาย ผลการศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรแต่ละประเภทพบว่า ในภาพรวมความเสี่ยงจากการลดลงของราคายางเป็นความเสี่ยงที่สำคัญของทุกประเภทฟาร์ม ยกเว้นฟาร์มธุรกิจสวนยางขนาดกลางที่ให้ความสำคัญกับความเสี่ยงจากการใช้พันธุ์ยาง RRIM 600 ส่วนผลการวิเคราะห์ประเภทแหล่งกำเนิด ความเสี่ยงของเกษตรกรแบ่งออกได้เป็น 9 ประเภท ได้แก่ ความเสี่ยงด้านภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ การเงิน นโยบายและการเมือง ตลาด ครัวเรือน แรงงาน เทคนิคการผลิต ที่ดิน และราคา

คำสำคัญ: ความเสี่ยง การรับรู้ เกษตรกร ระบบการทำสวนยาง

Abstract

This study aimed to classify rubber farming systems and explore farmers' risk perception among them. Sources of risk were identified. Primary data were collected from 400 farm households using a structured questionnaire. Descriptive statistics and factor analysis were used to analyze the data. The results indicated that rubber farms in Southern part of Thailand were categorized into 5 groups: small family rubber farm, medium-sized family rubber farm enterprise, small patronal farm, very small family rubber farm and diversified rubber-based farming farm. The result of risk perception analysis revealed that, on overview, the risk originated from the decrease of rubber price was perceived as the most important risk for all types of farms except the medium-sized family rubber farm enterprise, in which the focus was on risks originated by RRIM 600 clone. The analysis result on type of risk revealed nine categories of risk types, which are climate and natural disaster, financial, government policy/institution, market, household, labor, production, land, and price risks.

Keywords: Risk, Perception, Farmer, Rubber Farming System

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย เป็นแหล่งสร้างรายได้และการจ้างงานให้กับเกษตรกรสวนยางตลอดจนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยยางพารามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีพและความเป็นอยู่ของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางกว่า 1.5 ล้านครัวเรือน หรือเทียบได้กับประชากรร้อยละ 10 ของประเทศ ในปี 2559 พื้นที่สวนยางทั่วประเทศ 24.6 ล้านไร่ เป็นพื้นที่เปิดกรีดกว่า 17.9 ล้านไร่ มีปริมาณผลผลิตกว่า 7.3 ล้านตัน [1] ซึ่งสร้างรายได้จากการส่งออกยางดิบกว่า 249,300 ล้านบาท และผลิตภัณฑ์ยางแปรรูปกว่า 257,200 ล้านบาท [2] ผลผลิตยางเกือบทั้งหมดนี้ผลิตโดยเกษตรกรสวนยางขนาดเล็ก (Smallholding Farms) กว่าร้อยละ 95 ที่ถือครองพื้นที่สวนยางเฉลี่ย 15 ไร่ [3] นับตั้งแต่ยางพาราถูกนำเข้ามาปลูกในประเทศไทย ในต้นทศวรรษที่ 20 ราคาที่เกษตรกรสวนยางได้รับถูกกำหนดโดยราคาตลาดโลกตลอดมาและมีความผันผวนตลอดเวลา เช่น ราคายางถดถอยอย่างยาวนานกว่า 15 ปี ในช่วงพ.ศ. 2528-2543 และราคายางกลับมาบูม (Price Boom) อีกครั้งในช่วงพ.ศ. 2545 - 2555 ราคายางแผ่นดิบในตลาดกลางหัดใหญ่เฉลี่ย 29.15 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2545 เพิ่มขึ้นสูงสุดเป็นราคาเฉลี่ย 127.76 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2554 และหลังจากนั้นราคายางถดถอยอย่างต่อเนื่องเป็นราคาเฉลี่ย 55.94 บาทในปี 2557 [2]

ราคายางที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ประกอบกับ โครงการส่งเสริมการปลูกยาง 1 ล้านไร่ของรัฐบาลส่งผลต่อการขยายพื้นที่ปลูกยางอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ ในภาคใต้มีพื้นที่ยางใหม่เพิ่มขึ้นกว่า 3.26 ล้านไร่ในปี 2556 พื้นที่ปลูกยางใหม่ได้ขยายเข้าไปทดแทนพื้นที่ปลูกพืชอาหารเดิม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร หรือพื้นที่นาร้างและพื้นที่น้ำท่วมซึ่งไม่มีความเหมาะสมต่อการปลูกยาง ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง และต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องแข่งขันในการใช้ทรัพยากรที่มีราคาเพิ่มขึ้น การถือครองที่ดินมีแนวโน้มกระจุกเพิ่มขึ้นโดยเจ้าของสวนยางขนาดใหญ่หรือกลาง ในขณะที่ร้อยละ 38 ของเกษตรกรสวนยางในจังหวัดสงขลาและพัทลุงถือครองที่ดินขนาดเล็กเฉลี่ย 15 ไร่ และร้อยละ 25 ถือครองที่ดินขนาดเล็กมาก

เฉลี่ย 7.0 ไร่ ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา เกษตรกรสวนยางขนาดเล็กเหล่านี้มีรายได้เกือบทั้งหมดจากสวนยางซึ่งเพียงพอสำหรับการดำรงชีพเท่านั้น [4]

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ภูมิอากาศในอนาคตของประเทศไทย ฤดูร้อนจะยาวนานขึ้น และฝนตกชุกเพิ่มขึ้น ปัจจัยดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับการเลือกระบบการปลูกที่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน กรีดความถี่สูง และหยุดกรีดเฉพาะวันที่ฝนหยุดตก รวมทั้งปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการปลูกยางพาราซ้ำในที่ดินเดิมมาอย่างยาวนาน [3] นับได้ว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อระบบผลิตของเกษตรกรสวนยางทั้งสิ้น

การลงทุนสร้างสวนยางพาราใช้เงินลงทุนสูง เมื่อตัดสินใจปลูกแล้วไม่สามารถปรับเปลี่ยนการผลิตได้อีก เนื่องจากให้ผลตอบแทนในระยะยาว (25 ปี) ในขณะที่เกษตรกรจะต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคม ระบบนิเวศ และสภาพภูมิอากาศทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค ประเทศและโลก รวมถึงความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่ท้าทายต่อประสิทธิภาพการผลิต ความสามารถอยู่รอด และความยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางแล้วเกษตรกรรับรู้ถึงความเสี่ยงเหล่านี้หรือไม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับประเภทครัวเรือนเกษตรกร และลักษณะความเสี่ยงแต่ละประเภทที่ครัวเรือนเกษตรกรเผชิญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดแบ่งประเภทครัวเรือนเกษตรกรสวนยาง
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรสวนยางแต่ละประเภท
3. เพื่อวิเคราะห์ประเภทแหล่งกำเนิดความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยาง

การตรวจสอบเอกสาร

ความเสี่ยง (Risk) คือ ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (Uncertainty) และส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหาย ความล้มเหลว ความอ่อนไหว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จของฟาร์ม [5]

การเกษตรเป็นการผลิตที่มีความเสี่ยงสูง จะต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงความเสี่ยงที่ไม่แน่นอนที่เป็นผลลัพธ์จากความซับซ้อนของระบบกายภาพและเศรษฐกิจ (Physical and Economic System) ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภัยพิบัติ อุปสงค์ตลาดตกต่ำ ราคาผันผวน ตลาดไม่สมบูรณ์ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล และเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้อื่น ๆ ภาวะภัย (Hazard) อาจจะไม่ส่งผลกระทบเฉพาะเจาะจงต่อการทำเกษตรอย่างเดียว แต่ส่งผลกระทบต่อทุกส่วนกิจกรรมการผลิต เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม [6] ความเสี่ยงทางการเกษตรมีความซับซ้อน และมาจากหลากหลายที่มา เพื่อที่จะเข้าใจและสามารถจัดการกับความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องทราบแหล่งที่มาของความเสี่ยง แหล่งกำเนิดความเสี่ยงที่สำคัญออกเป็น 4 แหล่ง ดังนี้ [7]

1. ความเสี่ยงที่เกิดจากการตลาด/ราคา การเปลี่ยนแปลงของตลาดและราคาได้รับผลกระทบจากอุปสงค์และอุปทาน รวมถึงต้นทุนการผลิตของสินค้าเกษตรเป็นสิ่งที่ควบคุมและคาดการณ์ไม่ได้ หรือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงของราคาจะเป็นไปตามฤดูกาลหรือตามวัฏจักรซึ่งสามารถคาดการณ์ได้ แต่หลายครั้งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรแบบไม่สามารถคาดการณ์

2. ความเสี่ยงที่เกิดจากการผลิต เนื่องจากประสิทธิภาพในการทำเกษตร (ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์) ขึ้นกับกระบวนการทางชีวภาพ (Biological Process) ซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศ โรคศัตรูพืช และภัยธรรมชาติต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีในการผลิตด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการลดลงหรือการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตรทั้งสิ้น

3. ความเสี่ยงทางการเงิน เกิดขึ้นเมื่อมีการกู้ยืมเงินเพื่อทำการเกษตร เนื่องจากความไม่แน่นอนของอัตราดอกเบี้ยในอนาคต ความสามารถในการกู้ได้อย่างต่อเนื่องเมื่อมีความต้องการ และความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร

4. ความเสี่ยงที่เกิดจากสถาบัน/กฎหมาย เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่คาดการณ์ไม่ได้จากสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ธนาคาร สหกรณ์ทางการเกษตร รัฐบาล เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ระเบียบและข้อกฎหมาย เช่น การให้เงินอุดหนุน การพ่วงราคาสินค้าเกษตร เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงอีกประเภท คือ ช็อก (Shock) ที่เกิดขึ้นด้านราคา (Price Shock) การผลิต (Production Shock) ทางการเงิน (Financial Shock) สถาบัน (Institutional Shock) [8]

เนื่องจากความเสี่ยงเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ ฉะนั้น หากเข้าใจและสามารถคาดการณ์รูปแบบและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงได้ ก็จะสามารถจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ OECD [7] แบ่งการจัดการความเสี่ยงออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ 1) การจัดการก่อนเกิดความเสี่ยง (Ex-ante Risk Management) เป็นมาตรการปรับใช้เพื่อหลีกเลี่ยง การถ่ายโอนหรือลดความเสี่ยง หรือเผชิญกับความเสี่ยงในระยะยาว เรียกว่า กลยุทธ์รับมือความเสี่ยง (Ex-ante Risk Strategy) และ 2) การจัดการหลังเกิดความเสี่ยง (Ex-post Risk Coping) เป็นมาตรการที่ปรับใช้เพื่อบรรเทาหรือป้องกันผลกระทบจากช็อกในระยะสั้น เรียกว่า กลยุทธ์รับมือช็อก (Ex-post Shock Coping Strategy) กรอบกลยุทธ์จัดการความเสี่ยงดังกล่าวสามารถนำไปปรับใช้แตกต่างกันตามระดับสถาบัน ได้แก่ ฟาร์มหรือครัวเรือน ตลาด ชุมชน และรัฐบาล (ตารางที่ 1) เกษตรกรขนาดเล็กเลือกใช้กลยุทธ์จัดการความเสี่ยงทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Risk Strategies) กลยุทธ์ไม่เป็นทางการเลือกใช้จัดการความเสี่ยงระหว่างบุคคลหรือครัวเรือน และกลุ่มหรือชุมชน กลยุทธ์ทางการเป็นกิจกรรมตลาดและหรือนโยบาย/กลไกของรัฐบาล

ตารางที่ 1 ตัวอย่างกลยุทธ์การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร [7]

		ฟาร์ม/ ครัวเรือน	ตลาด	ชุมชน	รัฐบาล
ก่อนเกิดความเสี่ยง (Ex-ante) การจัดการความเสี่ยง (Risk Management)	การลดความเสี่ยง (Risk Reduction)	การเลือกเทคโนโลยี	อบรมการจัดการความเสี่ยง	การผลิตแบบแบ่งผลผลิต	- นโยบายมหภาค - การป้องกันภัยพิบัติ - การป้องกันโรคปศุสัตว์
	การบรรเทาความเสี่ยง (Risk Mitigation)	ความหลากหลายของการผลิต	- ตลาดล่วงหน้า - การประกันภัย - การบูรณาการผลิตแนวตั้ง - การผลิตและการตลาดแบบพันธะสัญญา - การกระจายยอดขาย - การกระจายการลงทุน - ทำงานนอกภาคเกษตร	- การจัดการทรัพยากรที่ใช้เป็นทรัพย์สินร่วมกัน - ความเกื้อกูลของสังคม - การรับความเสี่ยงร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ - การหมุนเวียนเงินออมหรือเครดิต	- ระบบภาษี - นโยบายรายได้ - โปรแกรมครบวงจร - มาตรการที่เหมาะสมในกรณีเกิดโรคระบาด
หลังเกิดความเสี่ยง (Ex-post) รับมือความเสี่ยง (Risk Coping)	การรับมือความเสี่ยง (Risk Coping)	- การยืมจากเพื่อนบ้าน/สมาชิกครัวเรือน - การกุศลในชุมชน	- ขายสินทรัพย์ทางการเงิน - เงินออม/กู้ยืมจากธนาคาร - รายได้นอกภาคเกษตร	- ขายสินทรัพย์ทางการเงิน - การถ่ายโอนจากเครือข่ายสนับสนุนซึ่งกันและกัน	- การบรรเทาภัยพิบัติ - ความช่วยเหลือจากสังคม - โปรแกรมสนับสนุนทางการเกษตรอื่น ๆ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษานี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในจังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกยางอย่างหนาแน่น ระบบนิเวศเศรษฐกิจ สังคมบนฐานเศรษฐกิจยาง (Rubber-Based Economy) มีความหลากหลาย [4] คัดเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 400 ครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ถูกนำมาใช้เพื่อรวมตัวแปรในการวิเคราะห์จัดแบ่งประเภทครัวเรือนเกษตรกรที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อจัดไว้ในองค์ประกอบโดยการทดสอบความเหมาะสมของชุดข้อมูลโดยกำหนดค่าสถิติ Kaiser-Maiser-Olkin Test (KMO) มากกว่า 0.5 และค่าสถิติ Bartlett's Sphericity test มี $p < 0.000$ ใช้วิธี Varimax Orthogonal Rotation กำหนดค่าน้ำหนักของปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ ± 0.40 และปัจจัยนั้นต้องมีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1.0 และค่าความร่วมกัน (Communality) ที่ 0.4 ขึ้นไป สำหรับตัวแปรที่นำมาใช้ในการจัดแบ่งประเภทครัวเรือนเกษตรกรนั้นควรเลือกชุดตัวแปรที่สอดคล้องกับปัญหา วัตถุประสงค์ และข้อสมมุติฐานของงานวิจัย [9] นอกจากนั้นตัวแปรที่คัดเลือกต้องเป็นตัวแปรหลักเท่าที่จำเป็นและมีความเพียงพอ (Availability) ของข้อมูลในงานวิจัยของ Kongmanee [4] แนะนำให้ใช้กลุ่มตัวแปรแรงงาน และขนาดที่ดิน ในการจัดแบ่งประเภทเกษตรกร ในการศึกษาเลือกกลุ่มตัวแปรหลัก ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ระบบเกษตร รายได้ และลักษณะทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน (ตารางที่ 2)

การระบุประเด็นความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยางได้จากการตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำประเด็นความเสี่ยงที่จัดทำขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความถูกต้อง ครอบคลุมในการนำไปวัดระดับการรับรู้ความเสี่ยงของเกษตรกร หลังจากได้ปรับปรุงประเด็นความเสี่ยงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจึงนำประเด็นความเสี่ยงนั้นไปวัดระดับการรับรู้ความเสี่ยงของเกษตรกร โดยประเด็นความเสี่ยงถูกวัดและจัดลำดับความสำคัญด้วยค่า Likert scale 5 ระดับ (ระดับ 1 ไม่สำคัญ ถึงระดับ 5 สำคัญมากที่สุด) จากนั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นถูกนำมาใช้ในการจัดแบ่งประเภทของแหล่งกำเนิดความเสี่ยงเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3)

ผลการศึกษา

ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรสวนยาง

ครัวเรือนเกษตรกรถูกจัดแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (1) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็ก (Small Family Rubber Farm, SFF) ถือครองพื้นที่ขนาดเล็ก ปลูกยางพาราเชิงเดี่ยว ใช้แรงงานครัวเรือน และมีรายได้หลักจากการทำสวนยาง (2) ฟาร์มธุรกิจสวนยางขนาดกลาง (Medium Family Rubber Farm Enterprise, MFE) ถือครองพื้นที่ขนาดกลาง ปลูกยางพาราเชิงเดี่ยว ใช้แรงงานจ้าง มีการลงทุนเพื่อทำไร่นาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยางพารา โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากสวนยางพารา (3) ฟาร์มเจ้าของที่ดินสวนยางขนาดเล็ก (Small Paternal Farm, SPF) ถือครองพื้นที่ขนาดเล็ก ปลูกยางพาราเชิงเดี่ยว มีอาชีพหลักนอกภาคการเกษตรจึงใช้แรงงานจ้างเพียงอย่างเดียว ไม่มีการใช้แรงงานในครัวเรือน และมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำงานนอกภาคเกษตร (4) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กมาก (Very Small Family Rubber Farm, VFF) ถือครองพื้นที่ขนาดเล็กที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรอีก 4 ประเภท ครัวเรือนเกษตรกรประเภทนี้ ใช้แรงงานครัวเรือนในสวนยางตนเองและรับจ้างภาคเกษตร มีรายได้จากสวนยางตนเองและรับจ้างกรีดยางเป็นแหล่งรายได้หลัก และ (5) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีระบบเกษตรหลากหลาย (Diversified Rubber-Based Farming Farm, DFF) ถือครองพื้นที่ขนาดเล็ก มีระบบเกษตรสวนยางร่วมกับระบบเกษตรอื่น ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบบการผลิตแบบร่วมแปลงยาง ได้แก่ สวนยางร่วมเลี้ยงสัตว์ สวนยางร่วมไม้ผล สวนยางร่วมไม้เศรษฐกิจ และสวนยางร่วมพืชกินใบ และระบบการผลิตแยกแปลงยาง เช่น การเลี้ยงสัตว์ ทำนา ปลูกปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ทำให้มีความหลากหลายของแหล่งสร้างรายได้ ครัวเรือนเกษตรกรประเภทนี้มีการใช้ทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลในการวิเคราะห์จัดแบ่งประเภทครัวเรือนเกษตรกร

รายการ	Communality	SFF (n=203)	MFE (n=12)	SPF (n=62)	VFF (n=47)	DFF (n=76)
อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)	0.521	50.7	55.2	56.1	46.4	54.3
ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่)	0.878	11.9	49.0	15.5	7.4	18.8
ขนาดพื้นที่สวนยาง (ไร่)	0.927	11.3	48.8	15.4	7.3	17.7
ขนาดพื้นที่สวนยางรับจ้างกรีด (ไร่)	0.917	0	0	0	11.5	0
จำนวนแรงงานทั้งหมด (คน)	0.734	2.5	2.4	1.9	2.6	3.0
จำนวนแรงงานภาคเกษตร (คน)	0.678	1.8	1.5	0.7	2.0	1.5
จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตร (คน)	0.699	0.7	0.9	1.2	0.6	1.5
จำนวนแรงงานทำงานสวนยางตนเอง (คน)	0.830	1.7	1.1	0.2	1.8	1.1
จำนวนแรงงานจ้างกรีด (คน)	0.663	0	4.3	2.0	0	1.3
การใช้แรงงานครัวเรือน (1 ไร่, 0 ไม่ใช้)	0.835	1	0	0	1	1
การใช้แรงงานจ้าง (1 ไร่, 0 ไม่ใช้)	0.859	0	1	1	0	1
แรงงานครัวเรือนกรีดยางจ้าง (1 ไร่, 0 ไม่ใช้)	0.908	0	0	0	1	0
ระบบเกษตรสวนยาง (1 เจริญ, 0 หลากหลาย)	0.980	1	1	1	1	0
รายได้ครัวเรือนทั้งหมด (บาท/ปี)	0.905	226,680.6	777,246.7	456,025.0	277,691.7	468,177.0
รายได้จากภาคเกษตร (บาท/ปี)	0.849	156,413.2	503,566.7	145,097.0	189,333.3	234,058.1
รายได้นอกภาคเกษตร (บาท/ปี)	0.886	101,984.0	268,133.3	385,961.0	83,241.7	223,956.7

การรับรู้ความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรสวนยาง

ครัวเรือนเกษตรกรประเภทฟาร์มสวนยางขนาดเล็ก ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กลง และฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีระบบเกษตรหลากหลาย ให้ความสำคัญกับความเสี่ยงเรื่องของการลดลงของราคายางพารามากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.44, 4.70 และ 4.46 ตามลำดับ) เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำสวนยางพาราเป็นหลัก ฟาร์มธุรกิจสวนยางขนาดกลางมีความกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้พันธุ์ยาง RRIM 600 อย่างเดียว ($\bar{x}$ = 5.00) เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรประเภทนี้ลงทุนหวังผลกำไรจากธุรกิจ จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลผลิตการผลิตและความสามารถทำกำไรของสวนยาง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ยาง RRIM 600 ซึ่งให้ผลผลิตเฉลี่ย 235.1 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ยางพันธุ์ RRIT 251 มีศักยภาพผลผลิตเฉลี่ยกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่ (แปลงทดลองได้ผลเฉลี่ย 457 กิโลกรัมต่อไร่) [3] ฟาร์มเจ้าของที่ดินสวนยางขนาดเล็กให้ความสำคัญกับความเสี่ยงที่เกิดจากความขัดแย้งของสมาชิกภายในครัวเรือน ($\bar{x}$ = 4.79) เนื่องจากเจ้าของฟาร์มทำงานหรือมีอาชีพหลักนอกภาคเกษตร ทำให้ต้องหวังพึ่งสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ช่วยควบคุมดูแลสวนยาง ความขัดแย้งของสมาชิกในครัวเรือนที่อาจเกิดขึ้นจะส่งผลต่อการจัดการดูแลสวนยางของฟาร์มประเภทนี้ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การรับรู้ความเสี่ยงอันดับที่ 1-5 จำแนกตามประเภทเกษตรกร

ลำดับ	SFF	MFE	SPF	VFF	DFF
1	การลดลงของราคายางพารา	การใช้พันธุ์ยาง RRIM 600 อย่างเดียว	ความขัดแย้งของสมาชิกภายในครัวเรือน	การลดลงของราคายางพารา	การลดลงของราคายางพารา
2	ความขัดแย้งของสมาชิกภายในครัวเรือน	รายได้นอกภาคเกษตรลดลง	การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้	สมาชิกครัวเรือนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำการเกษตร	การมีหนี้สินจำนวนมาก
3	ปริมาณน้ำฝนน้อย ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอในการทำการเกษตร	สมาชิกครัวเรือนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำการเกษตร	การลดลงของราคายางพารา	การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน	ปริมาณผลผลิตอื่น ๆ ต่ำลง มีแนวโน้มลดลง
4	การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต	ปริมาณผลผลิตอื่น ๆ ต่ำลง มีแนวโน้มลดลง	การมีหนี้สินจำนวนมาก	อุณหภูมิสูงขึ้น	ขาดแคลนแรงงานครัวเรือน ช่วยทำงานในสวนยาง
5	ผลผลิตยางพาราพึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก	ขาดแคลนแรงงาน จ้างกรีดยางหวั่น	การไม่มีตลาดรองรับผลผลิตเกษตรที่ชัดเจน	การมีที่ดินถือครองขนาดเล็ก	การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต

ประเภทแหล่งกำเนิดความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรสวนยาง

จากข้อความเสี่ยงที่มีความหลากหลาย เพื่อจัดแบ่งประเภทของแหล่งกำเนิดความเสี่ยง จึงนำข้อความเสี่ยงที่รับรู้โดยเกษตรกรทุกประเภทเข้าสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการทดสอบค่า KMO เท่ากับ 0.892 และค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่า $P < 0.01$ ผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งองค์ประกอบใหม่ได้เป็น 9 องค์ประกอบ (R1-9) (ตารางที่ 4) โดยทั้ง 9 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 56.90 ผลการทดสอบ Cronbach's Alpha Value มีค่าอยู่ระหว่าง 0.693 ถึง 0.852 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.6 แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 9 มีความสอดคล้องภายใน [10]

องค์ประกอบ R1-9 สามารถกำหนดชื่อตามโครงสร้างของปัจจัยได้ดังนี้ องค์ประกอบ R1 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ” องค์ประกอบ R2 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านการเงิน” องค์ประกอบ R3 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านนโยบายและการเมือง” องค์ประกอบ R4 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านตลาด” องค์ประกอบ R5 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านครัวเรือน” องค์ประกอบ R6 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านแรงงาน” องค์ประกอบ R7 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านเทคนิคการผลิต” องค์ประกอบ R8 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านที่ดิน” องค์ประกอบ R9 ถูกตั้งชื่อว่า “ความเสี่ยงด้านราคา” (ตารางที่ 4)

ความเสี่ยงด้านภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ประกอบด้วย ฝนตกน้อยทำให้มีน้ำไม่เพียงพอ ภัยแล้ง พายุลมแรง จำนวนวันกรีดลดลง น้ำท่วม และไฟไหม้ ความเสี่ยงด้านการเงิน ประกอบด้วย ความสามารถชำระคืนเงินกู้ การมีหนี้สินจำนวนมาก อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของเงื่อนไขการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการมีเงินออมน้อย ความเสี่ยงด้านนโยบายและการเมือง ประกอบด้วย การเมืองแทรกแซงนโยบายอย่างพารา การใช้นโยบายแทรกแซงตลาด/ราคารายพารา การเมืองภายในประเทศ นโยบายเกษตรของประเทศ และการยางแห่งประเทศไทย/พรบ. ความเสี่ยงด้านตลาดประกอบด้วย การไม่มีตลาดรองรับผลผลิต การไม่มีข้อมูลข่าวสารการตลาด บริษัทผู้ส่งออกผูกขาดตลาดยาง และการผูกขาดช่องทางจำหน่ายโดยพ่อค้าท้องถิ่นทำให้ถูกกดราคา

ความเสี่ยงด้านครัวเรือน ประกอบด้วย อุบัติเหตุหรือปัญหาสุขภาพของหัวหน้าครัวเรือน อุบัติเหตุหรือปัญหาสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน และหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยสูงอายุ ความเสี่ยงด้านแรงงานประกอบด้วย ขาดแคลนแรงงานครัวเรือน ช่วยทำงานในสวนยาง สมาชิกครัวเรือนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำเกษตร และขาดแคลนแรงงานกรีดยางที่มีคุณภาพ ความเสี่ยงด้านเทคนิคการผลิตประกอบด้วย การใช้สารเร่งน้ำยาง ปักจี้การผลิตไม่มีคุณภาพ และการใช้ระบบกรีตความถี่สูง ความเสี่ยงด้านที่ดิน ประกอบด้วย การมีที่ดินถือครองขนาดเล็ก และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ความเสี่ยงด้านราคาประกอบด้วย การลดลงของราคารายพารา และราคารูปการผลผลิตเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบและค่าน้ำหนักองค์ประกอบการรับรู้ความเสี่ยง

ความเสี่ยง	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	Communality
ฝนตกน้อยทำให้มีน้ำไม่เพียงพอ	0.751	0.231	0.097	0.154	0.110	-0.059	-0.039	0.124	-0.002	0.698
ภัยแล้ง	0.736	0.233	0.106	0.025	0.147	0.098	0.292	0.08	-0.062	0.738
พายุ ลมแรง	0.68	0.212	0.070	0.158	0.072	-0.053	0.304	-0.006	0.121	0.685
จำนวนวันกรีดลดลง	0.649	0.234	0.191	0.187	0.094	0.062	-0.212	0.018	0.162	0.638
น้ำท่วม	0.617	0.094	0.095	0.12	0.039	0.082	0.246	-0.085	-0.03	0.533
ไฟไหม้	0.518	0.079	0.078	0.33	0.173	0.131	0.152	-0.066	0.034	0.646
ความสามารถชำระคืนเงินกู้	0.19	0.851	0.009	0.102	0.096	0.049	0.006	0.033	0.116	0.820
การมีหนี้สินจำนวนมาก	0.124	0.818	0.088	0.094	0.116	0.082	0.111	0.095	0.129	0.776
อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น	0.286	0.815	0.08	0.094	0.107	0.065	0.169	0.044	0.041	0.813
การเพิ่มขึ้นของเงินใช้การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	0.238	0.770	0.046	0.087	0.052	0.127	0.138	0.093	0.036	0.742
การมีเงินออมน้อย	0.120	0.408	0.206	0.137	0.082	0.126	0.171	0.217	0.211	0.423
การมีองค์แทรกแซงนโยบายยางพารา	0.108	0.066	0.778	0.231	0.049	0.073	0.031	-0.051	0.065	0.704
การใช้นโยบายแทรกแซงตลาด/ราคายางพารา	0.078	0.149	0.698	0.195	0.151	0.114	0.044	-0.048	0.073	0.622
การเมืองภายในประเทศ	0.029	0.018	0.652	0.339	0.112	-0.022	-0.069	-0.042	0.147	0.591
นโยบายเกษตรของประเทศ	0.215	0.051	0.614	-0.047	0.086	0.109	0.248	0.005	0.00	0.512
การยางแห่งประเทศไทย/ พรบ.	0.083	-0.003	0.606	0.084	0.081	0.256	0.300	0.048	-0.062	0.598
การไม่มีตลาดรองรับผลผลิต	0.175	0.123	0.128	0.776	0.126	0.049	0.165	0.024	0.037	0.720
การไม่มีข้อมูลข่าวสารการตลาด	0.146	0.147	0.187	0.751	0.074	0.114	0.103	-0.055	0.058	0.679
บริษัทผู้ส่งออกผลูขาตลาดยาง	0.147	0.056	0.287	0.668	0.132	0.024	0.047	0.072	0.006	0.593

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบและค่าน้ำหนักองค์ประกอบการรับรู้ความเสี่ยง (ต่อ)

ความเสี่ยง	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	Communality
การผูกขาดช่องทางจำหน่ายโดยพ่อค้าท้องถิ่น ทำให้อุปสงค์ราคา	0.191	0.102	0.131	0.511	0.071	0.051	0.035	-0.015	0.113	0.507
การระบาดของโรคคางทูม และคอตีบ	0.35	-0.012	-0.112	0.384	-0.12	0.260	-0.014	0.090	0.228	0.579
อุบัติเหตุหรือปัญหาสุขภาพของหัวหน้าครัวเรือน	0.126	0.154	0.14	0.183	0.772	0.123	0.083	0.022	0.070	0.735
อุบัติเหตุหรือปัญหาสุขภาพของสมาชิก ในครัวเรือน	0.078	0.105	0.126	0.174	0.751	0.131	0.053	0.012	0.095	0.685
หัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยสูงอายุ	0.153	0.071	0.106	-0.014	0.691	0.229	0.078	-0.015	0.25	0.645
ขาดแคลนแรงงานครัวเรือนช่วยทำงานในสวนยาง	0.055	0.088	0.155	0.091	0.159	0.804	0.023	0.067	0.045	0.758
สมาชิกครัวเรือนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำการเกษตร	0.031	0.117	0.218	0.009	0.183	0.800	0.064	0.044	0.055	0.750
ขาดแคลนแรงงานกรีดยางที่มีคุณภาพ	0.064	0.109	0.015	0.143	0.137	0.629	0.127	-0.127	0.096	0.571
การใช้สารเร่งน้ำยาง	0.251	0.254	0.181	0.146	0.047	0.024	0.672	-0.002	0.022	0.666
ปัจจัยการผลิตไม่มีคุณภาพ	0.152	0.228	0.158	0.248	0.289	0.143	0.554	-0.017	0.216	0.623
การใช้ระบบกรีดยางที่สูง	0.416	0.205	0.271	0.137	-0.003	0.148	0.493	0.173	0.064	0.608
นโยบายควบคุมปริมาณผลผลิต/ลดพื้นที่ปลูก ยางพารา	0.163	0.095	0.244	0.199	0.247	0.299	0.333	0.004	0.192	0.473
การมีที่ดินถือครองขนาดเล็ก	0.031	0.119	-0.053	-0.009	-0.016	-0.011	-0.005	0.949	0.042	0.930
ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขะล่างและพังทลาย ของหน้าดิน	0.046	0.129	-0.045	0.03	0.037	0.01	0.049	0.941	0.058	0.927
การลดลงของราคายางพารา	0.1	0.142	0.002	0.086	0.126	0.095	0.01	0.041	0.788	0.699

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบและค่าน้ำหนักองค์ประกอบการรับรู้ความเสี่ยง (ต่อ)

ความเสี่ยง	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	Communality
ราคาปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น	-0.022	0.137	0.175	0.06	0.218	0.082	0.116	0.084	0.709	0.652
รายได้รับจ้างภาคเกษตรลดลง	0.08	0.073	0.025	0.01	0.125	0.123	0.15	0.165	0.149	0.540
Eigen values	12.352	3.043	2.484	1.966	1.828	1.677	1.424	1.330	1.211	
% Total of Variance	25.73	6.34	5.18	4.10	3.81	3.49	2.97	2.77	2.52	
% Cumulative of Variance	25.734	32.073	37.248	41.343	45.150	48.643	51.610	54.381	56.903	
Cronbach's Alpha	0.852	0.882	0.797	0.782	0.797	0.777	0.736	0.977	0.693	

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ครัวเรือนเกษตรกรถูกจัดแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ (1) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็ก (2) ฟาร์มธุรกิจสวนยางขนาดกลาง (3) ฟาร์มเจ้าของที่ดินสวนยางขนาดเล็ก (4) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กมาก และ (5) ฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีระบบเกษตรหลากหลาย เกษตรกรในแต่ละประเภทให้ความสำคัญกับความเสี่ยงด้านราคา โดยเฉพาะ การลดลงของราคายางพารา เนื่องจากความผันผวนและราคาคงต่ำส่งผลโดยตรงต่อระดับรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีของครัวเรือน ดังนั้น แนวทางการจัดการความเสี่ยงสำหรับเกษตรกร มีดังนี้

1) เกษตรกรควรเพิ่มความหลากหลายของระบบการผลิต ทั้งการปลูกพืชแซมยาง พืชร่วมแปลงยางและแยกแปลง ตัวอย่างระบบการผลิตพืชร่วมยาง เช่น สวนยางร่วมผักเหียง สวนยางร่วมสละ สวนยางร่วมเลี้ยงสัตว์ และสวนยางร่วมไม้เศรษฐกิจ เป็นต้น

2) เกษตรกรควรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองด้านราคากับบริษัทผู้รับซื้อผลผลิต โดยไม่ต้องขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น

นอกจากนี้ ขนาดที่ดินส่งผลให้เกิดความเสี่ยงจากการมีที่ดินขนาดเล็กโดยเกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินขนาดเล็ก ดังนั้นการจัดการผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3) เกษตรกรควรใช้พันธุ์ยางที่ให้ผลผลิตสูง ในพื้นที่ศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 ซึ่งมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 280 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่สถาบันวิจัยยางแนะนำให้ปลูกทดแทนด้วยยางพันธุ์ RRIT 251 ที่มีศักยภาพผลผลิตเฉลี่ยกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่ (แปลงทดลองได้ผลเฉลี่ย 457 กิโลกรัมต่อไร่) อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางพันธุ์ RRIT 251 เติบโตค่อนข้างช้า และเกษตรกรยอมรับยางพันธุ์ RRIT 251 อย่างจำกัด ผลสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การปรับปรุงพันธุ์ยางให้มีปริมาณผลผลิตในระดับสวนยางของเกษตรกรเฉลี่ยมากกว่า 400 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี เป็นแนวทางจัดการความเสี่ยงเพื่อรับมือกับแนวโน้มขนาดพื้นที่ถือครองที่ดินเล็กลง และราคายางผันผวน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ การยางแห่งประเทศไทยต้องส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ยางพันธุ์ RRIT ปลูกทดแทน RRIM 600 ให้แพร่หลายมากขึ้นและเร่งงานวิจัยปรับปรุงพันธุ์ใหม่ ๆ ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยความเสี่ยง

4) เกษตรกรควรลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้ปุ๋ยสั่งตัด การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การปราบวัชพืชและการผลิตปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น ทั้งนี้ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการให้ความรู้ การฝึกอบรมและดูงาน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และใช้เทคโนโลยีสวนยางที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นารจัดการความเสี่ยงที่สามารถลดและรับมือความเสี่ยงด้านการผลิต เช่น การเลือกพื้นที่ปลูกยางพันธุ์ยาง การใช้ปุ๋ย การปราบวัชพืช การใช้สารเคมี การจัดการโรคยางพารา และระบบกริด

สำหรับการจัดการความเสี่ยงด้านแรงงานที่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือนในการทำสวนยาง และสมาชิกรุ่นใหม่ไม่สนใจทำเกษตร มีแนวทางในการจัดการโดยการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ การขับเคลื่อนมาตรการนี้ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละชุมชน การส่งเสริมแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตร และการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer และสามารถขยายผลเชิงกว้างในพื้นที่ เนื่องจากแรงงานในครัวเรือนมีความจำเป็นสำหรับครัวเรือนเกษตรกรขนาดเล็ก

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีการกู้ยืมมีความกังวลใจเกี่ยวกับความเสี่ยงทางการเงิน ดังนั้น มาตรการเสริมสร้างความรู้และความสามารถในการจัดการทางการเงินและบริหารหนี้สินของครัวเรือนจึงมีความจำเป็น สำหรับแนวทางจัดการจัดการความเสี่ยงทางการเงินในระดับครัวเรือนนั้น FAO [6] เสนอให้ภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ข้อมูลทางวิชาการ และการฝึกอบรมในการจัดการทางการเงิน และการบริหารหนี้สินในครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรต้องสามารถประเมินความสามารถในการกู้ และระยะเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับความสามารถในการชำระหนี้ของตนเอง นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐต้องให้ความรู้ถึงแนวทางในการจัดการสภาพคล่องทางการเงินหรือสร้างกระแสเงินสดในครัวเรือนเมื่อมีความจำเป็นฉุกเฉิน โดยสามารถดำเนินการผ่านความร่วมมือของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Department of Agricultural Extension. (2017). *Crop production annual summary report (RT.02) 2016*. Retrieved from http://www.production.doae.go.th/report/report_main2.php?report_type=2.
- [2] Rubber Research Institute of Thailand. (2015). *Thai rubber statics*. Retrieved on March 10, 2015, from http://www.rubberthai.com/statistic/stat_index.htm.
- [3] Rubber Research Institute of Thailand. (2012). *Rubber technique information 2012*. Bangkok: Agricultural Cooperative Group of Thailand.
- [4] Kongmanee, C. (2015). *Path dependence of agrarian change: An institutional economic analysis of the rubber economy in southern Thailand* (doctoral dissertation). Montpellier SupAgro. France.
- [5] Kaplan, S., & Garrick B. (1981). On the quantitative definition of risk. *Risk Analysis*, 1(1), 11-27).
- [6] FAO. (2008). *Farm management extension guide*. Rome, FAO.
- [7] OECD. (2013). *Smallholder risk management in developing countries*. Paris, OECD.
- [8] OECD. (2009). *Managing risks in agriculture: a holistic approach*. Paris, OECD.
- [9] Aldenderfer, M. S., & Blashfield, R. K. (1984). *Cluster analysis*. Newbury Park CA: Sage. (cited in page/line: 5/18)
- [10] Haire, J. F. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed). New Jersey: Pearson Prentice Hall.